

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 80 (82)

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2021

YEARBOOK

2021

ГОДИНА 12
БРОЈ 17

VOLUME XII
NO 17

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2021
YEARBOOK
2021

ГОДИНА 12
БР. 17

VOLUME XII
NO 17

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

ГОДИШЕН ЗБОРНИК ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

За издавачот:

вонр. проф. Драгана Кузмановска

Издавачки совет

проф. д-р Блажо Боев

проф. д-р Лилјана Колева-Гудева

вонр. проф. Драгана Кузмановска

проф. д-р Луси Караниколова -Чочоровска

проф. д-р Светлана Јакимовска

проф. д-р Ева Горѓиевска

Редакциски одбор

- проф. д-р Ралф Хајмрат – Универзитет од Малта, Малта
проф. д-р Неџати Демир – Универзитет од Гази, Турција
проф. д-р Ридван Џанин – Универзитет од Едрене, Турција
проф. д-р Стана Смиљковиќ – Универзитет од Ниш, Србија
проф. д-р Тан Ван Тон Та – Универзитет Париз Ест, Франција
проф. д-р Карин Руке Бритен – Универзитет Париз 7 - Дени Дидро, Франција
проф. д-р Роналд Шејфер – Универзитет од Пенсилванија, САД
проф. д-р Кристина Кона – Хеленски Американски Универзитет, Грција
проф. д-р Златко Крамариќ – Универзитет Јосип Јурај Штросмаер, Хрватска
проф. д-р Борјана Просев-Оливер – Универзитет во Загреб, Хрватска
проф. д-р Татјана Гуришиќ-Бекановиќ – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
проф. д-р Рајка Глушица – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
доц. д-р Марија Тодорова – Баптистички Универзитет од Хонг Конг, Кина
доц. д-р Зоран Поповски – Институт за образование на Хонг Конг, Кина
проф. д-р Елена Андонова – Универзитет „Неофит Рилски“, Бугарија
м-р Диана Мистреану – Универзитет од Луксембург, Луксембург
проф. д-р Зузана Буракова – Универзитет „Павол Јозев Сафарик“, Словачка
доц. д-р Наташа Поповиќ – Универзитет во Нови Сад, Србија

проф. д-р Светлана Јакимовска, проф. д-р Луси Караниколова-Чочоровска,
проф. д-р Ева Горѓиевска, проф. д-р Махмут Челик,
проф. д-р Јованка Денкова, проф. д-р Даринка Маролова, Доц. д-р Весна Коцева,
виш лектор м-р Снежана Кирова, Доц. д-р Наталија Поп-Зариева,
лектор д-р Надица Негриевска, виш лектор д-р Марија Крстева

Главен уредник

проф. д-р Светлана Јакимовска

Одговорен уредник

проф. д-р Ева Горѓиевска

Јазично уредување

Лилјана Јовановска

(македонски јазик)

виш лектор м-р Биљана Иванова, виш лектор м-р Крсте Илиев,

виш лектор м-р Драган Донеv

(англиски јазик)

Техничко уредување

Сања Гацов

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ -Штип

Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ 10-А п. факс 201, 2000 Штип

Република Северна Македонија

YEARBOOK FACULTY OF PHILOLOGY

For the publisher:

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Editorial board

Prof. Blazo Boev, PhD

Prof. Liljana Koleva-Gudeva, PhD

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Editorial staff

Prof. Ralf Heimrath, PhD— University of Malta, Malta

Prof. Necati Demir, PhD— University of Gazi, Turkey

Prof. Ridvan Canım, PhD— University of Edrene, Turkey

Prof. Stana Smiljkovic, PhD— University of Nis, Serbia

Prof. Thanh-Vân Ton-That, PhD— University Paris Est, France

Prof. Karine Rouquet-Brutin PhD— University Paris 7 – Denis Diderot, France

Prof. Ronald Shafer PhD— University of Pennsylvania, USA

Prof. Christina Kona, PhD— Hellenic American University, Greece

Prof. Zlatko Kramaric, PhD— University Josip Juraj Strosmaer, Croatia

Prof. Borjana Prosev – Oliver, PhD— University of Zagreb, Croatia

Prof. Tatjana Gurisik- Bekanovic, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Prof. Rajka Glusica, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Ass. Prof. Marija Todorova, PhD— Baptist University of Hong Kong, China

Ass. Prof. Zoran Popovski, PhD— Institute of education, Hong Kong, China

Prof. Elena Andonova, PhD— University Neofilt Rilski, Bulgaria

Diana Mistreanu, MA— University of Luxemburg, Luxemburg

Prof. Zuzana Barakova, PhD— University Pavol Joseph Safarik, Slovakia

Ass. Prof. Natasa Popovik, PhD— University of Novi Sad, Serbia

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD, Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD,
Prof. Eva Gjorgjievska, PhD, Prof. Mahmut Celik, PhD, Prof. Jovanka Denkova, PhD,

Prof. Darinka Marolova, PhD, Ass. Prof. Vesna Koceva, PhD,

lecturer Snezana Kirova, MA, Ass. Prof. Natalija Pop-Zarieva, PhD,

lecturer Nadica Negrievska, PhD, lecturer Marija Krsteva, PhD

Editor in chief

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Managing editor

Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Language editor

Liljana Jovanovska

(Macedonian language)

lecturer Biljana Ivanova, MA, lecturer Krste Iliev, MA, lecturer Dragan Donev, MA

(English language)

Technical editor

Sanja Gacov

Address of editorial office

Goce Delchev University

Faculty of Philology

Krste Misirkov b.b., PO box 201

2000 Stip, Republic of North Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

Јазик

Марија Тодорова

КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА НА ГЛАСОВНИТЕ СИСТЕМИ НА
ШПАНСКИОТ И НА ИТАЛИЈАНСКИОТ ЈАЗИК

Marija Todorova

CONTRASTIVE ANALYSIS OF THE VOWEL SYSTEMS
OF SPANISH AND ITALIAN .....

9

Надица Негриевска

СИНТАКСИЧКО-СЕМАНТИЧКИ ФУНКЦИИ НА ПРЕДЛОГОТ
SU И НЕГОВИТЕ МОЖНИ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Nadica Negrievska

SYNTAX AND SEMANTICS FUNCTIONS OF THE PREPOSITION SU
AND ITS POSSIBLE EQUIVALENTS IN MACEDONIAN LANGUAGE .....

15

Марија Леонтиќ, Севинч Ѓулшен

ТУРЦИЗМИТЕ ВО „РЕЧНИКОТ НА СИНОНИМИ НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК“
ОД ТОЛЕ БЕЛЧЕВ И СНЕЖАНА ВЕНОВСКА-АНТЕВСКА

Marija Leontik, Sevinç Gülşen

TURKISH LEXICAL BORROWINGS IN THE “DICTIONARY OF SYNONIMS
OF THE MACEDONIAN LANGUAGE“ BY TOLE BELCEV AND

SNEZANA VENOVSKA-ANTEVSKA..... 25

Ѓзим Хафери, Билјана Ивановска

НОВИ ЗБОРОВИ ВО ЈАЗИКОТ ВО ВРЕМЕ НА КОРОНА ПАНДЕМИЈА

Gzim Xhaferri, Biljana Ivanovska

NEW WORDS IN THE LEXICON DURING CORONA PANDEMIC .....

43

Надица Негриевска

ПРЕГЛЕД НА НАЈЧЕСТИТЕ ЛАЖНИ ПАРОВИ МЕЃУ
ИТАЛИЈАНСКИОТ И ШПАНСКИОТ ЈАЗИК

Nadica Negrievska

OVERVIEW OF THE MOST COMMON FALSE PAIRS BETWEEN
ITALIAN AND SPANISH LANGUAGE.....

53

Книжевност

Kristina Kostova, Marija Krsteva, Dragan Donev

ARCHETYPAL LITERARY CRITICISM APPLIED ON J.K. ROWLING'S
HARRY POTTER BOOK SERIES, WITH A FOCUS ON

NORTHROP FRYE'S VIEWS .....

63

Natalija Pop Zarieva, Kristina Kostova, Marija Krsteva

REPRESENTATION OF FEMME FATALES IN GOTHIC AND ROMANTIC
WRITINGS AT THE END OF THE 18TH CENTURY .....

73

Славчо Ковилоски

ПРЕКРАСНИОТ УМ НА МИТРА РИСТОВА, БИСЕРОТ НА
МАКЕДОНСКАТА НАРОДНА КНИЖЕВНОСТ ОД XIX ВЕК

Slavcho Koviloski

THE WONDERFUL MIND OF MITRA RISTOVA, THE PEARL
OF MACEDONIAN NATIONAL LITERATURE FROM THE CENTURY 83

Ева Ѓорѓиевска

ARS COMBINATORIA КАКО ПОСТСТРУКТУРАЛИСТИЧКА ПОСТАПКА
ВО РОМАНОТ ЗАМОКОТ НА ВКРСТЕНИТЕ СУДБИНИ ОД ИТАЛО КАЛВИНО

Eva Gjorgjievska

ARS COMBINATORIA AS A POST-STRUCTURAL PROCEDURE IN THE
NOVEL THE CASTLE OF CROSSED DESTINIES BY ITALO CALVINO 93

Методика

Neda Radosavlevikj

STUDENTS' ATTITUDES AND PREFERENCES TO ONLINE TEACHING
DURING THE PANDEMIC COVID -19 PERIOD

(A STUDY CONDUCTED AT SEEU)..... 103

Преведување

Светлана Јакимовска

ПРИДОНЕСОТ НА ФУНКЦИОНАЛИСТИЧКИТЕ ТЕОРИИ ВО
РАЗВОЈОТ НА СОВРЕМЕНАТА ТРАДУКТОЛОШКА МИСЛА

Svetlana Jakimovska

CONTRIBUTION OF FUNCTIONALIST THEORIES TO THE DEVELOPMENT
OF CONTEMPORARY TRADUCTOLOGY 123

Драган Донеv, Наталија Поп Зариева, Кристина Костова

УЛОГАТА НА ПРЕВОДОТ ВО ГЛОБАЛИЗИРАНИОТ СВЕТ ВО
ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЈА И ИНФОДЕМИЈА

Dragan Donev, Natalija Pop Zarieva, Kristina Kostova

THE ROLE OF TRANSLATION IN THE GLOBALIZED WORLD
DURING PANDEMIC AND INFODEMIC 133

Прагматика

Стефан Трајчев, Билјана Ивановска

ВНАТРЕШНИ И НАДВОРЕШНИ МОДИФИКАЦИИ НА
ГОВОРНИОТ ЧИН ИЗВИНУВАЊЕ

Stefan Trajchev, Biljana Ivanovska

INTERNAL AND EXTERNAL MODIFICATIONS OF
THE SPEECH ACT APOLOGY 141

Билјана Ивановска, Гзим Цафери

ЗНАЧЕЊЕ НА МОДАЛНИТЕ ЧЕСТИЧКИ ОД ПЕРСПЕКТИВА НА
ТЕОРИЈАТА ЗА ГОВОРНИ ЧИНОВИ

Biljana Ivanovska, Gzim Xhaferri

THE IMPORTANCE OF MODAL PARTICLES FROM PERSPECTIVE

OF THE THEORY OF SPEECH ACTS 151

Прикази

Ева Ѓорѓиевска

ОСВРТ КОН „ПРАГМАТИЧКИ ИСТРАЖУВАЊА“

ОД МАРИЈА КУСЕВСКА И БИЛЈАНА ИВАНОВСКА

Eva Gjorgjievska

REVIEW OF THE BOOK "RESEARCH IN PRAGMATICS"

BY MARIJA KUSEVSKA AND BILJANA IVANOVSKA 163

**ARS COMBINATORIA КАКО ПОСТСТРУКТУРАЛИСТИЧКА
ПОСТАПКА ВО РОМАНОТ ЗАМОКОТ НА ВКРСТЕНИТЕ
СУДБИНИ ОД ИТАЛО КАЛВИНО**

Ева Ѓорѓиевска¹

¹Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
eva.gorgievska@ugd.edu.mk

Апстракт: Трудот ја предочува специфичноста на структура во делото *Замокот на вкрстените судбини* од италијанскиот автор Итало Калвино која прави алузија на математичката „игра“ *ars combinatoria* креирана уште во средниот век од страна на шпанскиот теолог, филозоф и математичар Рамон Лул. Се разгледуваат повеќе аспекти кои ја презентираат постструктуралистичката постапка во делото, односно ги реализираат принципите на постмодернистичката поетика, како на пример, интертекстуалноста и метанаративноста на делото, неговата приклонетост кон принципот на играта, варијабилноста на наративниот заклучок и преминот од структурализам во постструктуралистички третман на литературниот текст.

Клучни зборови: *постструктурализам, постмодернизам, ars combinatoria, тарот, теорија на играта.*

**ARS COMBINATORIA AS A POST-STRUCTURAL PROCEDURE IN THE
NOVEL THE CASTLE OF CROSSED DESTINIES BY ITALO CALVINO**

Eva Gjorgjievska¹

¹Goce Delcev University – Stip
eva.gorgievska@ugd.edu.mk

Abstract: The paper aims to present the book *The Castle of Crossed Destinies* by the Italian author Italo Calvino through the prism of its specific structure that corresponds to the mathematical game *ars combinatoria* invented in the 14th century by the Spanish theologian, mathematician and philosopher Ramon Llull. Several aspects that present the post-structuralist procedure in the work are considered, as they realize the principles of postmodernist poetics, such as the intertextuality and metanarrativity of his work, its inclination to the principle of the game, the variability of the narrative conclusion and the transition from structuralist to a poststructuralist treatment of the literary text.

Keywords: *poststructuralism, postmodernism, ars combinatoria, tarot, game theory.*

Вовед

Замокот на вкрстените судбини е резултат на книжевниот експеримент којшто Итало Калвино го започнал во 1968 кога во јули истата година присуствувал на Меѓународниот семинар во Урбино посветен на структурата на расказот, каде можел да го следи излагањето на Паоло Фабри на тема „Раскажувањето со помош на карти и јазикот на симболите“. Ова го навело Калвино да ги проучува делата на руските теоретичари М. И. Лекомчева, Б. А. Успенски и Ф. Егоров, според кои значењето на секоја карта зависи од положбата која таа ја зазема во сооднос со останатите карти што ѝ претходат или ѝ следат. По изучувањето на симболиката на картите и вештината на таротот, Итало Калвино доаѓа до идејата да создаде комбинација од раскази кои се испреплетуваат и надополнуваат, за што црта бројни шеми кои поради својата комплексност честопати го наведуваат на тоа да се откаже од првобитниот проект. Откако го пронаоѓа модусот кој би ја направил одржлива структурата на неговото дело, го објавува најпрво *Замокот на вкрстените судбини* во 1969, а потоа и вториот дел *Меаната на вкрстените судбини* во 1973, додека пак третиот дел кој требало да носи наслов *Мотелот на вкрстените судбини* и да се базира на сликите од стрипот, останува незавршен.

Замокот на вкрстените судбини одлично го презентира присуството на свесно градена структура во делото, која сепак не може да се потпре на бинарните опозиции на структурализмот, а повеќе наликува на математичка постапка или уметност на комбинирање која е позната уште од 14 век преку идејата на филозофот и математичар Рамон Лул. Основа на неговото дело *Арс Магна* е ставот дека постојат неколку непорекливи вистини кои се универзални и дека преку нивна комбинација би можело да се дојде до целосно познание за различни сфери на наука. Истата идеја е употребена подоцна кај Лајбниц кој му го дава името *арс комбинаториа* на овој метод и го употребува во својата филозофија за да докаже дека сè може да се сведе на неколку концепти кои во различна комбинација мултиплицираат идеи, а преку овој метод секоја филозофијата би можела да се објасни на поедноставен начин.

Во секој случај, добиената книга поседува сложена структура, која не би можела да се објасни структуралистички, туку единствено станува јасна и податлива доколку го примениме процесот на она што му следи на овој правец и го надополнува како постструктуралистички процес.

Структурализам vs. Постструктурализам

Структурализмот (Živković: 2001) се појавува во науката за јазикот првично преку анализа на гласови и морфеме како дел од еден сѐопфатен систем во кој тие добиваат свое значење, за понатаму да биде применет и на низа други науки, како антропологија, етнологија, теологија, социологија. Во науката за книжевноста структурализмот се применува преку изучување

на микроструктурите (на пример, симетричните или бинарни повторувања кои имаат за цел да го создадат уметничкиот ефект на текстот) или преку макроструктурите (како на пример, изучувањето на уметничкиот поглед на свет на еден автор преку препознавање на архетипови, историски мигови или митолошки мотиви). Структурализмот е востановен како гледиште според кое историскиот развој е само привидна појава која всушност во својата основа содржи постојани структури преку кои можат да се објаснат човековиот јазик, начин на мислење или општествена организација. Процесот на осознавање на светот од страна на човекот не е ништо друго освен откривање на овие латентни структури кои го сочинуваат. Штом ќе бидат востановени ваквите модели на мислење и дејствување, тие ќе можат да бидат пронајдени во сите сфери на човековиот живот и творештво, применети на минатото и на сегашноста.

Од друга страна, постструктурализмот (Živković: 2001) не го негира значењето на структурите во рамки на самиот текст за сметка на содржината, меѓутоа ја става под сомнеж постојаноста на релациите помеѓу елементите на тој систем, односно ја истакнува нестабилноста на значењата на структурните елементи. Постструктурализмот го насочува својот сомнеж кон стабилноста на идентитетите, кон стабилноста на јазичниот знак – и тоа не само како повеќеозначност, туку и како претопување на еден означител во друг, и на крајот изразува сомнеж кон автономијата на книжевниот текст. Така, низ поединецот говорат повеќе гласови, гласот на неговата класа, нација, семејство, култура итн., а низ текстот говорат многу други претходни текстови, свесно или несвесно изразени во текстот. Секој збор во себе латентно содржи одеси на други мисли и зборови, како што поединецот несвесно во својот говор прави да одекнуваат траги на различни менталитети, а текстот во себе содржи низа на други дела кои ја создаваат неговата интертекстуалност.

Постструктурализмот како комбинација на приказни

Замокот на вкрстените судбини се состои од два дела, првиот дел носи идентичен назив со оној на целата книга, а вториот дел, во кој приказните се создадени по принцип на искривено огледало, - каде мотивите речиси се преклопуваат со оние од првиот дел, но со низа на модификации, - е во малку поинаква верзија наречена *Меаната на вкрстените судбини*. Во двата дела идентична е загубата или затекнатоста на патникот/наратор во шумскиот замок или во меаната, каде што ја дели истата судбина со луѓето кои ги среќава, односно сите тие намерници се исто толку загубени како и тој и притоа секој претендира да ја раскаже својата приказна за тоа како стигнал на ова место. Волшебниот или фатален момент на околностите во приказната прави сите присутни да се во состојба на немост кога потребата да се раскажува наидува на основната пречка да не може да биде вербално соопштена. Затоа, како основно средство во создавањето на приказните се употребува шпилот со тарот карти, при што

секој од присутните ги подредува картите во согласност со симболиката на сопствената приказна, а останатите се пред можноста да ги составуваат деловите и да ги интерпретираат сликите. Непотребно е да се објаснува дека сликовните претстави од картите дозволуваат секој од ликовите да создава поинаква приказна или претстава за другиот, во зависност од својата имагинација или способност да ги толкува комбинациите кои ги предлага раскажувачот. Но, исто така, располагањето со идентични карти за да се создадат многу приказни, говори за можноста да се преклопуваат приказните. Односно, различни мотиви поставени во различни комбинации да доведат до различен тек на настаните или пак од истата материја да се создадат сосема различни продукти. Тоа ја предочува активноста на писателот кој прави селекција на мотиви и содржини и во зависност од своите креативни решенија, доаѓа до помалку или повеќе оригинална приказна.

Значајно е да се забележи дека Калвино не ги користи исклучиво симболите на тарот картите за да ги создава приказните, туку во неговиот текст доаѓа до испреплетување на фолклорни/сказновидни мотиви со сижеа на некои европски класици од литературата, на пример германскиот *Фауст* (Гете: 2014) или италијанскиот *Бесниот Орландо* (2002). Двете сижејни нишки на овие дела би можеле да се резимираат од една страна како превагнување на страната на злото преку отстапување на душата на ѓаволот кај Фауст или пак како губење на разумот под товарот на страста кај Орландо. Овие два лика се јавуваат и експлицитно во некои од приказните, каде што нивната првична судбина од оригиналните дела е преиначена и добива поинаков тек и расплет, за што ќе стане збор во понатамошниот текст. Но, исто така, ако ги погледнеме сите останати приказни, нивната срж ја чинат или метафизичката определба на ликот за алхемиска страст и мотивите на задгробната сфера или пак, беспакето на љубовната страст. Претпоследното поглавје од *Меаната на вкрстените судбини* е приказната на самиот наратор, каде тој како писател се обидува да ја образложи својата постапка и каде имплицитно ги срочува токму овие две тенденции, *злото* и *страста*, како основа за формирањето на неговата поетика: „...душата е една засушена мастилница. Кој е тој *Ѓавол* што ќе сака да ми ја купи, за да осигури успех на моето дело? *Ѓаволот* треба да е картата што најчесто се среќава во мојата професија: зар првобитната материја на пишувањето не се состои во тоа да се извадат на површина влакнести канци, кучешко касање, козјо биење со рогови, забранети насилства што демнат во темнината? (Калвино: 2013, 238)

Мотивите на приказните се комбинираат на следниот начин: *Приказна за владеењето на вампирите* и *Приказна за неодлучното момче* го имаат за заеднички мотивот на двојникот. Кралот во првата приказна ја следи кралицата до гробот каде што таа му дава да пие крв на мртовецот кој пак наликува на самиот крал, додека кралот во понатамошниот тек е идентификуван со

вампирот; на сличен начин момчето во втората приказна кое не може да избере помеѓу две девојки и два патишта на една раскрсница, се искачува по дабот кој бескрајно се разгранува, расечено е на парчиња и пропаднато во земјата, од која ’ртат и никнуваат нови дрвја за на крајот меѓу нив да се појави двојникот на момчето. Но, мотивите од двете споменати приказни повторно се спојуваат и преплетуваат во *Приказна за крадецот на гробови*, каде што човекот влегува во гробот (како кралицата од првата приказна), но таму наоѓа дрво кое му нуди избор (како момчето пред раскрсницата со дабот), при што треба да бира помеѓу богатство, сила и мудрост. Во *Приказната за проклетата невеста* пак, откако момчето се заљубило во невестата која ја сретнало во шумата, слично како во *Приказната за казнетиот неблагодарник*, но овој пат не ја напушта тој неа, туку таа него, се претвора во мртовец, за потоа нејзиниот сопруг да ја зема во гробот како што сторил кралот со кралицата во *Приказна за владеењето на вампирите*.

На тој начин, секоја од приказните прави алузија на најмалку две други приказни, при што комбинациите не остануваат само во рамките на еден дел од книгата, туку се комбинираат и приказни кои припаѓаат на двата различни делови на книгата.

Постструктурализмот како отсуство на исход и фаталност

Приказните кои ги презентира Калвино не се раскази во класична смисла на зборот, како кратки наративни целини кои се сосредоточуваат на еден дел или значаен момент од животот на главниот лик, имаат своја градација на настани и поентираат со некакво решение или заклучок. Тие, напротив, зборуваат за фаталност која го обременува целиот животен век на ликовите и ја детерминира нивната судбина, а заедничко за овие приказни е што поседуваат фантастични елементи и што се базираат на грешка на ликот или негова лоша одлука, за која подоцна ќе треба да плати со животната судбина. Но, иако фантастични и со елементи на сказна која веќе е востановена како инспирација за Калвино (Гурчинова: 2000), сепак тие приказни не ја почитуваат ниту структурата на сказната. Така, не можат да се сретнат бинарни опозиции во текот на приказната или процесот на нарација кои беа востановени од Владимир Проп (Проп: 2014) и кои се апликативни за секоја сказна – постоење на помошник, противник, арбитер, посакувана цел, освојување низ перипетии... Она што Калвино го доближува до сказните во овој случај е само почетниот стадиум на прекршување на забраната, но текот на приказната не оди во традиционалниот правец на согледување на грешката, соочување со непријателската сила или противник и триумф на доброто, туку поседува кармичка фаталност која се сведува на духовно обезличување на јунакот. Тоа е она што најмногу шокира во приказните и што ги доближува всушност до логиката на таротот, а ги оддалечува од манирот на фолклорот.

Дали станува збор за постмодерна испразнетост од смисла? Карактеристично за приказните останува отсуството на смисла која прави во нешто да наликуваат на наративите на апсурдот, на анимализацијата на ликовите како кај Јонеско, Кафка и други. На пример, во градот во кој постои закана на жителите да им бидат купени душите од страна на ѓаволот, под очигледна инспирација од Фауст, всушност жителите се животни кои не поседуваат души. Имено, поголема фаталност од продажбата на душите е нивното целосно отсуство.

Подеднакво отсуство на смисла се јавува и во случајот со приказната инспирирана од *Бесниот Орландо*, каде во оригиналната верзија на Ариосто, Астолфо оди на Месечината за да ги пронајде загубените нешта, меѓу другото и разумот на Орландо. Во случајот на Калвино, Месечината е пуст и празен простор на кој нема ништо. Тоа би ја сугерирало испразнетоста од смислата во постмодернистичкото раскажување, каде приказните завршуваат без очекуваниот триумф на разрешницата, за разлика од оригиналните дела кои сепак имаат позитивен исход.

Постструктурализам и теорија на играта

Доколку приказните ја немаат традиционалната структура на расказот, тие сепак се подложни на теоријата на играта применета на наративниот текст. Неколку основни обележја на играта (de Ley: 1988) би биле постоењето на правила, во случајов оние на комбинирање на картите, но исто така и неизвесноста на исходот од играта. Играта познава употреба на стратегии, води кон стекнување награда, добивка или загуба. Играта го вовлекува играчот при што негова задача станува да реди и комбинира слики кои можат различно да бидат протолкувани (Brams: 1944). Карактеристично за романот на Калвино е токму отсуството на психологизација на ликовите и почитување на правилото на доминација на сликата, која буди асоцијации и слики од некој имагинарен простор, надоврзани една на друга. Како писателот да ја применува играта во речењето на сликите и да се предава на непредвидливите асоцијации кои сами од себе ја развиваат приказната. Токму таквата непредвидливост и комбинација на елементи кои водат во различни правци е подлога за една постструктуралистичка визија во раскажувањето.

Постструктурализам, интертекстуалност и метанаративност

Постмодернизмот е време во кое речиси не може да се пронајде нешто апсолутно ново како што беше случајот во модернизмот, туку сè е веќе видено и кажано; не постои некоја возвишена порака која треба да биде откриена, туку се случува повторување со делумно модифицирање на изворот.

Кај Калвино постои всушност испреплетување на интертекстот со метанаративот, односно во моментот кога авторот евоцира некои минати

извори, тој всушност ги употребува за да образложи нешто кое се однесува на суштината на неговото пишување. Така, во првиот дел од книгата се среќаваат референците на *Фауст* и *Бесниот Орландо*, а во вториот дел освен трите трагедии на Шекспир кои се комбинираат во една приказна за лудилото, се јавуваат и приказните на Едип и Персифал.

„Светот не постои – заклучува Фауст кога нишалото го достигнува спротивниот крај – не постои некое цело што што е дадено сето наеднаш; постојат даден број елементи, чии комбинации се умножуваат до милијарди на милијардите, а од нив само малку успеваат да си пронајдат облик и смисла и се замешуваат среде ситниот прав без смисла и без облик; како седумдесет и осумте карти од шпилот на таротот – кои кога ќе се здружат, создаваат секвенци од приказни што веднаш се растураат.“ (Калвино: 2013, 235)

Книжевноста всушност според Калвино ја изразува филозофијата на постмодерниот свет – отсуството на тотална слика и смисла, парцијалност во пројавувањето и проучувањето на феномените. А смислата се движи помеѓу товарот на слободата и на изборот кај Гете и Ариосто и немоќта да се надмине детерминираноста на човековите можности...и новата книжевност речиси секогаш црпи од тие сфери на шекспирово „лудило“ (Хамлет, Магбет, Кралот Лир) кои всушност ја творат новата релативно хаотична структура која се опира на разумот. Како и човековата потсвест, книжевноста за Калвино станува домен на сликата, каде надоврзувањето на елементите може да оди до бескрајно комбинирање и продукција на значење. Секоја слика раѓа нова слика и поттик за толкување.

Заклучок

Познавачите на делото на Калвино можат да забележат еден премин во неговото творештво од неореализам кон постмодернизам. Кон првичниот правец Калвино се приклонува на самиот почеток од својот креативен век, кога неговото дело сè уште е под товарот на ефектите од Втората светска војна. Подоцна во неговите книги започнуваат да доминираат бајковидните содржини кои го приближуваат до магичниот реализам, за конечно експериментите со структурата на наративот и играта со функцијата на писателот и читателот, да го доведе до некои нови форми типични за постмодернизмот. Токму *Замокот на вкрстените судбини* ги обединува подоцнежните тенденции на Калвино за спој помеѓу сказната, играта со структурата и метанаративите.

Користена литература:

- [1] Гете, Ј.В. (2014) *Фауст*. Скопје: Арс Либрис.
- [2] Ѓурчинова, А. (2000) *Калвино и сказната*. Скопје: Институт за македонска литература и култура.
- [3] Ѓурчинова, А. (2002) *Прличев и Ариосто – или за смеата и меланхолијата*. Скопје: Магор.

- [4] Калвино, И. (2013) *Замокот на вкрстените судбини*. Скопје: Магор.
- [5] Проп, В. (2009) *Морфологија на сказната*. Скопје: Македоника Литера.
- [6] Brams, S.J. (1944) *Game Theory and Literature*, *Games and economic behavior* 6, 32–54.
- [7] De Ley, H. *The Name of the Game: Applying Game Theory in Literature*.
- [8] *SubStance*, Vol. 17, No. 1, Issue 55 (1988), pp. 33–46, Published by: University of Wisconsin Press.
- [9] Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/3685212>, Accessed: 24/08/2010
- [10] Živković, D. (2001) *Rečnik književnih termina*. Banja Luka: Romanov.

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК 2021